

כן, ראוי להרשים שאין ראוי על כן שינטל החלב באתנו ערך שהבשר יוקח ממנו, דהיינו, על ידי היזקו וצעריו. על כן, חיבור ויחש הכשר עם החלב, יכפיל רושם ההפסד המוסרי, עד שיוכר אפילו בעת לא נשלם החינוך הזאנושי, כדי שיעיר הלב למועד המאושר, שלא לכר אכילה הכשר תורה ראויה למציעה מפאת המדרגה המוסרית הישרה שתגדל, כי אם גם להחלב יהיה ערך מוסרי של מציעה, כשתהיה נטילתו דומה לערך שוה עם הבשר, על ידי צער והפסד החי.

וכמו כן הצמר. אמנם, הפשתן יוכל האדם להרחיב צרכיו ממנו כמות נפשו, ולא ינקפהו לכבו מעולם שיש כזה עין אשר חטא. מה שאין כן. הצמר הניטל מהחי שהוא צריך סיג, שלא ישתמש בו כל כך בשפע, עד שיהיה נוטל מן החי במקום וזמן המצער או אפילו המנוול. על כן, אין להשקיף על יחש הצמר עם הפשתן באופן שוה. על כן, כדי להפעיל הזרעים המוסריים שיצאו לאור בעתם, נוסדו איסור בשר בחלב, ושעשנו צמר ופשתן יחדיו.

וכלל החוקים, הם המצות שאי אפשר למצא להן תעודה בהה כי אם הן זריעה והכנה על העתיד, כי רק בכא המועד המאושר או יודגש כמה גדולה היא התועלת שקנו בני האומה הנפלאה הכנה להדרכה מעולה כזאת. ולשפטינו ויועצינו בדרשם את התורה, וימצאו עמנו מוכשר להוציא אל הפועל אלו הנצנים, או תנא תאורה לכל העם. והעם המתעלה לזאת התנהגה הנפלאה, בהדגש פנימי טבעי של רחמנות, ביישנות, גמילות חסדים³⁹ שיצאו אל הפועל במלא מוכנו, מוכרח הוא שיהיה לאור גויים. וכל העמים בשומעם את החוקים האלה יאמרו 'רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה'⁴⁰.

הקובנות⁴¹

39. עפ"י יבמות, עט ע"א.
 40. ובר"מ, ר' ו.
 41. על הקובנות ראו ש"ק, ב' כ; עולת ראיה, א: עמי ק"ד, קכ"א, קטו-קעט, רנ"ב; מאמרי הראות, עמ' 25; אורות, עמ' נ"ג; אורות המצוות, עמ' שמ"א-ב; הגדה של פסח, עמ' רכה; אורות: א, קמ, עמ' קע"ד, תתקצ"ד, עמ' כ"ד; גו"י הראיה: עמ' קלו, קמ"ו; ש"ק: א - ש"ג, תשט"ג, תשנ"ג - ק"ו, ר"ו, ת, קמ"א; אצרות הראיה, א, עמ' 325-326; פנסי הראיה, א, עמ' ת, ה, ר"א ע"ד לקמן פרקים: מ, מ.

להתרגל לעבור על רגש המוסר הפנימי, יותר ממה שתפעול באחריות למנועו.

ודאי לא כל התרגשות המוסריות הנעלות יבאו בבת אחת, כי אם מעלות מעלות. ואם יעלה האדם למורה זו תחלה, להכיר שהחי שאינו סמוך על שולחנו עוול הוא לטול את חייו לצרכיו, עו"ל לא יגיע גם לזאת התרגשה לפרנס את החי הסמוך עליו, גם לעת וקנותו שכבר לא יוכל לעבוד, מפני החובה המוסרית. על כן, לא יוכל להיות הרושם שוה אצל זכיות חיה ועוף הנצודים ברובם, כזכיות הבהמה הנחונה על אכוסה שנותן לה בעליה.

איסור חלב הוא גם כן להזכיר על כל פנים, כי אין ראוי להרג את הבעל חיים אפילו המתפרנס משל בעליו בשביל מותרות. על כן, החלק היותר מוטעם יאסר, כ"ן שורדאי אפשר לענין חזוק הכחות מבלעדין. אמנם, כבעלי חיים הניצודים חיה ועוף, שיש בהם העדה יותר חודרת על התננה מהדירגתם במצות כיסוי החם, כיסוי הכשת האנושית, אין צריך להערת איסור החלב, על כן חלכם מותר.

המעלות המוסריות שיתעלה - בכא העת המאושרה שתמלא הארץ דעה את ר' כמים לים מכסים³⁵ וכל בנינו יהיו למודי ר'³⁶, והמוטר האנושי הטבעי יקבע בלב בכל פרטיו, והתורה תהיה עמוד האורה שמטעמי מצותיה יאירו את דרך החיים, כדברי חז"ל בסוף פרק אלו עוברין³⁷ 'אור יקר' וקפאון³⁸ אלו טעמי תורה שיקיים בעולם הזה קפויים יהיו לעתיד לבא, וכמדודגה אחר מדרגה תתפתח האנושות לאור כאור ר' - הנה שיימשו הדברים שהם קנינים להבעלי חיים אפילו כשאין האדם נוטל חייהם על ידי זה, כחלב הבהמה וצמורה, יש להרשים רושם מוסרי, שעל כל פנים יש כזה צורך להדרכה. ראוי אמנם להכיר, שאין רעה מוסרית אם יקח הצמר מהכבש, בשעה שגם לבעל הצמר, הכבש, יקל משאו על ידי זה, אבל, רעה מוסרית היא - כשנוטל צמרו רק להנאותו. גם יש בו צורך להתי עצמו, או הוא גול משפט רק כחגרות יד התקוף על החלש. וכן הדין עם החלב. על

35. עפ"י ישעיה, י"א, ט.
 36. עפ"י ישעיה, נ"ו, י"ג.
 37. פסחים ג ע"א, שם לא מוזכר במפורש טעמי חרות, אך נדרש בהנחמה, חקת, ת; וראו פסקא דרב כותנא, פ"סקה ד', אות ז'; ליקוט שמעוני: פמ"ב, יט, תשנ"ג; ישעיה, מ"ב, תמ"ב.
 38. זכריה, י"ד, י. 38

חיים, שכל עקום לא ימשכו רק כל זמן שלא הגיעה המוסריות לירי מדה והכרה השלמה של חובת הצדק המלא עם בעלי חיים. וכמו כן, אינה צריכה להיות מוחזרת בציצית⁴⁶ המביאה להחזיר כלל המצוות כולן. ובחזונוי להאדם את כלל התורה ותוצאותיה, יכיר בהשלמתו על ידי זה את ערך החובה של העמדת זכות הבעלי חיים, בערך שימושן בקנינים שלהם הטבעיים⁴⁷.

להבליט יותר את ההשקפה של רגשי החמלה הראויים לבא מהאדם על כל החי, יועיל איסור הטריפה והנבלה. הטריפה האומללת, יותר היא ראויה לחמלה הרגשית, כמו שיחמול האדם על הכואב והחולה יותר מעל הכריא. אמנם, השיתוף הנמצא ברגשי החמלה יוציא את פעולתם כבא עצמם, מצורף עם שמירת הכריאות החומרית והנפשית שיש בה, בחזונו של ישתתף עם הטורף מבעלי חיים הדרוסים. ולהעיר, שראוי לו להתרחק ממדעותיהם ולפעול גם כן עליהם לטובה, על כן לא יאכל את הטריפה בשדה, הנבלה שמתה מאליה. אמנם, תכה שורש בעתה מדין קל החומר. אם זו שמאליה מתה החזירה תורה עליה, שלא להשתמש באסונה ואבוד חייה אפילו אחרי שאין לה הפסד מזה, רק לאות שיתוף הצער שמביא על הכניסה בגובל רגשותיה. ועל ידי זה נבא האדם גם כן להחזיק בגובל המשרים, לטכס עציה להיטיב את גורל הבעלי חיים בחומריות ומוסריות⁴⁸. וכבראי שבהגמור ההכרה, לא יוכל האדם המתמלא דעת מצויר איסור הנבלה, להניף חרבו על החי היושב עמו ונתנה מזיו החיים. וכדירת יוצא אל הפועל כל המוכן העמוק מאיסורים, הלא אז תתמלא החעודה הנאמרת על זה כי עם קודש אמת לדי' אלהיך⁴⁹.

וכמה משלים הוא ציור של תעודת מצות כיסוי הדם להעיר את רגש הכוונה האנושית כבא עתה, עם ההלכה של ההכנה הצריכה לעפר שלמשה. ההכנה של קודם הכיסוי, שהיא ברובה גם כן קודם השחיטה, תעיר שראוי להתעורר ולהשוב בעיר שלא נעשה המעשה והדם לא נשפך, כי יש בה

46. ראו יבמות, ד ע"א.

47. ראו עיר דאש מילין, ערך בר, עמי קפט.

48. ראו עיר ש"ק, א - לה, קמא; קמ"ק, א, עמי לז, ד; קמ"ק, ב, עמי יד, ג.

לישר לפניו, להשתמש לצרכיו החומריים החריגת בעלי חיים, ראוי שהתשמיש היותר תכליתי, דהיינו תוראת ההכרה הפנימית בחוכת הדודא להאל הטוב, תהיה על ידי קרבתו של בעלי חיים, ועוד ימשך אולי גם כן בעבור התקופה הדוא, והמוסריות תתנשא עד להבחיל כשר כל חיל אמנם, ההערה למציאות מדת הדין ושימוש האכזריות בעולם, ראוי שימצאו ודאי אינו תקופה כדי לשמור את מצב הרוח האנושי שלא ישפל על ידי עלילות רעות של הכושלים המוסריים שבתוכת האדם. החושא כן מאה שנה יקלל⁴². על כן, תהיה הערת הקרבנות, שפועלת על כל פנים על המתעסק אינו הערה שיש צורך עדיין במדת הדין בעולם⁴³ אמנם, כשיותרנו המצב עד האופן היותר נשגב שלא יהיה צורך כלל בשום שמירה, אז ודאי סנהדרין גדולה היושבת במקום אשר יבחר די' יעמיקו בתורה, אם יחכן לזבח אז לדי' כל חי, כאשר אין האדם יכול לרצות בה בשום אופן מצד הכרתו המוסרית, ונאמר 'לרצונכם תובחו'⁴³. וכיון שאי אפשר שיהיה בה רצון אנושי שלם, ודאי יתה כח כיד דין הגדול להחליף את הקרבנות של הבהמות למנות מן הצמחים, ועל זה נאמרה התעודה האחרונה 'יערכה לדי' מנחת יהודה וירושלים'⁴⁴ דוקא מנחה ולא זבח. ועל זה נאמר בירמיהו⁴⁵: 'כל הקרבנות בטלים ותודה אינה בטלה, מנסב על הלהם שהוא עיקר גרול בה. מוכן הדבר, שאי אפשר להגביל פירוש התקופות שיהיו מסורות רק לבית דין הגדול במקום אשר יבחר די', וכל אשר יגזור בפירוש התורה והגבלות, בין על פי טעמא דקרא, בין על פי שימצאו סמך מן התורה, כיון שתוכרה לזה דעת בית דין הגדול הדי זה תורה שלמה. והחלק על זה הוא זקן ממרא, שלא ימצא חוטא מגונה כזה בזמן השלימות⁴⁶.

והנה, להיבחר הצמר עם הפשתן, שנאסר כדי להרשים ההערה המוסרית על ערך היקרת הבעלי חיים כפי ערכם האמיתי בתור יצויר די' שאין לגעת בקנינים, אין לזה מקום בבגדי כחותה שנועדו בשביל הקרבנות מהבעלי

42. ישעיה, סה, ב.

43. יקרא, כב, ראו עיר קמ"ק, ב, עמי טו, ס"ח.

44. מלאכי, ג, ד.

45. עמ"י מדרש רבה, ירמ"א, פרשה ט"ז.

אמצ
ויצו
הצין